

Rechtspraak

23 **Visitatie, urinecontrole.** Beide controlemiddelen leveren beklagwaardige beslissingen op en zijn elk voor zich wettelijk toegestaan en kunnen onder de gegeven omstandigheden gelijktijdig worden toegepast zonder dat sprake behoeft te zijn van een stelselmatische koppeling. Noodzaak zal zelfstandig moeten worden bepaald; Pbw, art. 30, 31 en 60 lid 1 (Beroepscommissie 5 juni 2008, nr. 08/586/GA; Van de Pol, Bleichrodt, Diepenhorst, Van Gemert, secr.)

Post alia.

De inhoud van het beklag en de uitspraak van de beklagrechtter

Het beklag houdt in dat klager na terugkeer van regimair verlof gevisiteerd wordt en tevens een urinecontrole wordt afgenomen.

De beklagrechtter heeft klager niet-ontvankelijk verklaard in zijn beklag op de gronden als in de aangehechte uitspraak weergegeven.

De standpunten van klager en de directeur

Klager heeft in beroep zijn tegenover de beklagrechtter ingenomen standpunt als volgt toegelicht. Het is juist dat gedetineerden na terugkeer van verlof niet elke keer worden gevisiteerd en een urinecontrole wordt afgenomen, maar de beklagrechtter heeft slechts in algemene zin naar klagers klacht gekeken. Wel wordt altijd bij terugkeer van regimair verlof gevisiteerd en een urinecontrole afgenomen.

Routinematig of systematisch visiteren is in strijd met de wet. Urinecontrole en visitatie worden stelselmatig gekoppeld. Bij incidenteel verlof en buitenarbeid wordt niet stelselmatig gecontroleerd, maar wel bij verdenking. Verwezen wordt naar de uitspraak van de beroepscommissie 04/1579/ GA van 29 september 2004. Hetgeen klager overkomt, strookt niet met deze uitspraak.

De unit-directeur heeft in beroep zijn tegenover de beklagrechtter ingenomen standpunt als volgt toegelicht. Vorig jaar hebben er ernstige incidenten plaatsgevonden. Dit was de reden om voortaan iedereen na terugkeer van regimair verlof te visiteren. Gelijktijdig is besloten om na regimair verlof een urinecontrole af te nemen. Als gedetineerden terugkomen van regimair verlof wordt de tas nagekeken en de gedetineerde gevisiteerd. Vervolgens wordt in een andere ruimte een urinecontrole afgenomen. Soms wordt vóór de urinecontrole nog gefouilleerd. Regimair verlof is een moment van extra risico. Momenteel wordt na regimair verlof nog steeds gevisiteerd en een urinecontrole afgenomen.

De beoordeling

Klager beklagt zich over het feit dat hij na terugkeer van regimair verlof gevisiteerd wordt en hem tevens een urinecontrole wordt afgenomen. Dit betreft klager individueel rakende beslissingen, waartegen op grond van artikel 60, eerste lid, van de Pbw beklag openstaat.

De uitspraak van de beklagrechtter zal derhalve worden vernietigd en klager zal alsnog ontvankelijk in zijn beklag worden verklaard.

In verband met ernstige incidenten, die vorig jaar hebben plaatsgevonden,

heeft de directeur beslist dat na regimair verlof visitatie plaatsvindt en een urinecontrole wordt afgenomen.

De beroepscommissie is met de beklagcommissie van oordeel dat, nu beide controlemiddelen elk voor zich wettelijk zijn toegestaan, onder de gegeven omstandigheden ook beide gelijktijdig kunnen worden aangewend zonder dat daarmee sprake hoeft te zijn van een stelselmatige koppeling. De noodzaak van de aanwending van elk van de controlebevoegdheden zal zelfstandig moeten worden bepaald. De beroepscommissie is van oordeel dat geen sprake is van een beslissing die in strijd is met de wet of die als onredelijk of onbillijk kan worden aangemerkt. De beroepscommissie zal het beklag daarom ongegrond verklaren.

De uitspraak

De beroepscommissie vernietigt de uitspraak van de beklagrechter, verklaart klager alsnog ontvankelijk in zijn beklag, maar verklaart dit beklag ongegrond.

NOOT

1. In 2004 heeft de beroepscommissie uitspraak gedaan in een zaak waarin een visitatie voorafgaand aan een urinecontrole centraal stond (beroepscommissie 29 september 2004, 04/1579/GA). Het betrof een visitatie op grond van een dienstinstructie, die niet was opgenomen in de huisregels, en waarin een visitatie 'stelselmatig' werd gekoppeld aan een urinecontrole. De beroepscommissie overwoog dat het stelselmatig koppelen van een urinecontrole en een visitatie geen basis vindt in art. 29 lid 1 en 30 lid 1 Pbw. Naar het oordeel van de beroepscommissie kennen de wettelijke regels 'deze ingrijpende bevoegdheden slechts in individuele gevallen toe en niet als regel'. De onder de geschetste omstandigheden uitgevoerde visitatie werd in strijd met de wet bevonden.

De hierboven afgedrukte uitspraak vertoont in een aantal opzichten gelijkenis-

sen met de uitspraak uit 2004. Evenals in 2004, verklaarde de beklagrechter de klager niet-ontvankelijk in het beklag (welke beslissing in beide gevallen door de beroepscommissie werd vernietigd). En evenals in 2004, vonden de urinecontrole en de visitatie (min of meer) gelijktijdig plaats. Op deze beide gelijkenissen concentreert zich het navolgende.

2. Op basis van art. 29 lid 1 Pbw is de directeur onder meer bevoegd om een gedetineerde bij binnenkomst in de inrichting, in het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid in de inrichting, aan zijn lichaam of aan zijn kleding te onderzoeken. Art. 30 lid 1 Pbw verschaft de bevoegdheid aan de directeur om een gedetineerde te verplichten urine af te staan ten behoeve van een onderzoek van die urine op aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen, indien dit noodzakelijk is in het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid in de inrichting dan wel in verband met de beslissing tot plaatsing of overplaatsing dan wel in verband met de verlening van verlof. Ingevolge art. 60 lid 1 Pbw kan een gedetineerde (bij de beklagcommissie) beklag doen over een hem betreffende door of namens de directeur genomen beslissing. De hier niet aan de orde zijnde in art. 60 lid 2 Pbw vermelde uitzondering daargelaten, kan uit dit voorschrift a contrario worden afgeleid dat tegen een door of namens de directeur verrichte handeling die niet kan worden aangemerkt als (de uitvoering van een) beslissing, geen beklag openstaat (vgl. *Kamerstukken II* 1994/95, 24 263, nr. 3, p. 76). In een dergelijk geval mondt een beklag uit in een niet-ontvankelijkheid van de klager.

Om een beslissing beklagwaardig te doen zijn, dient deze voorts de gedetineerde te betreffen. De memorie van toelichting bij het (toenmalige) wetsvoorstel-Pbw houdt dienaangaande het volgende in (*Kamerstukken II* 1994/95, 24 263, nr. 3, p. 73 en 77):

"Ook volgens dit voorstel van wet is geen beklag mogelijk tegen algemeen geldende regelingen. In navolging van de wetgever van de regeling van 1977 heb-

ben de beklagcommissies en de beroepscommissies van de Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing zich terughoudend getoond in het ontvankelijk verklaren van dergelijk beklag. Wel is geaccepteerd dat in een beklagzaak een lagere regeling getoetst kan worden aan een van hoger orde (...). Het voorliggende ontwerp biedt de directeur een vergaander bevoegdheid tot het geven van regels dan de huidige wettelijke kaders. Het gaat met name om zijn bevoegdheid ingevolge artikel 5, eerste lid, tot het opstellen van huisregels. Deze uitbreiding betekent dat hij in gevallen waarin hij thans tot collectieve beslissingen moet overgaan, in de toekomst zal kunnen beslissen tot het aanpassen van huisregels. Ik denk hierbij met name aan meer dan incidentele wijzigingen in het dagprogramma. Indien deze in de vorm van een wijziging van de desbetreffende huisregel zijn gegoten, zijn deze niet beklagwaardig, tenzij de betrokkene in het kader van een jegens hem genomen beslissing stelt dat hierdoor een hem toekomend recht van hogere orde is geschonden. Dit zou zich kunnen voordoen, indien het wettelijke recht op luchten van een uur –artikel 49, derde lid– in een huisregel wordt ingekort.” (...) “De beslissing dient de gedetineerde te betreffen. Dit sluit niet uit dat beklag kan worden ingediend tegen een beslissing die verscheidene gedetineerden betreft. Op dit punt dient een onderscheid te worden gemaakt tussen beklag tegen een algemene regeling en tegen een collectieve maatregel. Beklag tegen algemene regeling is in beginsel niet mogelijk, zoals hiervoor is toegelicht. Het feit dat bij voorbeeld een ordemaatregel is genomen ten aanzien van meer gedetineerden ontnemt hun niet de mogelijkheid zich hierover te beklagen. Ik neem hiermee dus afstand van een uitspraak van de beroepscommissie waarin als criterium voor de ontvankelijkheid het al of niet collectieve karakter van een ordemaatregel maatgevend werd geacht.”

Wellicht is de beklagrechtter er in de onderhavige zaak van uitgegaan dat de

visitaties en de urinecontroles onderdeel uitmaakten van een algemene, in de inrichting vigerende regel en dat zij om die reden niet beklagwaardig waren. De beroepscommissie komt tot een ander oordeel, waarbij zij er terecht de nadruk op legt dat zowel de visitatie als de urinecontrole (onder anderen) de klager individueel rakende beslissingen betreft. Ware het anders, dan zou de directeur –door dergelijke beslissingen bij wijze van algemene regeling op (in beginsel) alle gedetineerden van toepassing te laten zijn– het in zijn macht hebben het beklagrecht te frustreren, terwijl de mogelijkheid om beklag te doen juist tegen dergelijke, betrekkelijk ingrijpende beslissingen niet aan belemmeringen zou moeten (kunnen) worden onderworpen, ook niet nu zij –in de woorden van de memorie van toelichting– een collectieve maatregel betreffen.

3. Anders dan in de uitspraak uit 2004 komt de beroepscommissie in de hierboven afgedrukte uitspraak tot het oordeel dat de gelijktijdige toepassing van visitatie en urinecontrole niet ontoelaatbaar is. Daarbij kent de beroepscommissie gewicht toe aan de omstandigheid dat het hier niet een ‘stelselmatige koppeling’ betreft, doch ‘slechts’ een gelijktijdige toepassing van bevoegdheden. Vermoedelijk mede tegen de achtergrond van de beleidsvrijheid van de directeur op dit punt, sauveert de beroepscommissie diens beslissingen. Dat is niet onbegrijpelijk, in aanmerking genomen dat de reden voor de gecombineerde toepassing van visitatie en urinecontrole is gelegen in ‘ernstige incidenten’ die zich in de betreffende inrichting hadden voorgedaan. Maar het roept wel de vraag op wanneer, zoals de directeur aanvoerde, ‘iedereen na terugkeer van regimair verlof visiteren; gelijktijdig is besloten om na regimair verlof een urinecontrole af te nemen’ overgaat in een (niet toegelaten) ‘stelselmatige koppeling’ van een visitatie en een urinecontrole.

T. Kooijmans